

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

-

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

-

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

-

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

-

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?

-

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

-

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

-

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

-

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

-

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

-

66 § Henkilöntarkastus

-

66 a § Henkilönkatsastus

-

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

-

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

-

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

-

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 b § Lapsen kiinniotto

-

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

-

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

-

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

-

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

-

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Yleisesti toteamme, että lastensuojelulain kokonaisuudistus on merkittävä ja tarpeellinen. Joiltain osin nyt lausuntokierroksella olevia muutosehdotuksia on haastava kommentoida, sillä uudistuksen kohteena oleva sääntely kohdistuu erityisesti sijaishuoltoon, uusiin laitoksiköihin ja rajoittamiseen, mutta samanaikaisesti sijaishuoltoa koskeva sääntely on kytköksissä niihin muihin lastensuojelun periaatteisiin ja toimenpiteisiin, joita uudistetaan tulevilla vaiheilla.

Nykyinen muutosehdotus näyttää myös joiltain osin heikolta perusoikeuksien näkökulmasta sekä sisältää epätarkkuuksia. Lastensuojelussa on ehdotonta, että lapsen oikeutta erityiseen suojeluun ja tukeen käsitellään laajasti – erityisesti tilanteissa, jossa oikeuksia rajoitetaan. Tässä esityksessä lapsen osallisuus ja omien näkemysten ja toiveiden huomioiminen tai lapsen oikeusturvakeinojen

varmistaminen jäävät epäselviksi. Haluamme nostaa esiin, että valvontaan, rajoituksiin ja turvallisuuteen kiinnittyvien toimenpiteiden lisäksi lapsen osallisuuteen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin sekä sosiaalisen kehityksen tukemiseen tulisi kiinnittää sääntelyssä erityistä huomiota.

Luonnos hallituksen esitykseksi lisää lapsiin kohdistuvia rajoituspäätöksiä, mahdollistaa yhteydenpitovälineiden haltuunottoa ja tuo esimerkiksi vartijatyoškentelyn koirineen mukaan lastensuojelun toteuttamiseen. Luonnoksessa ei vastaavasti ole avattu, miten kontrollin vahvistuessa lasten pääsy oikeuksiinsa tullaan systemaattisesti takaamaan. Seuraavassa tarkempia huomioita.

1.

Pykälän 4 a osalta näkemyksemme on, että tasapainoinen kehitys ja suojelu tulee taata myös muiden lastensuojelullisten toimenpiteiden kuin sijaishuollon piirissä oleville lapsille. Haluamme kiinnittää huomiota lapsen oikeusturvaan kasvatuksellisessa rajaamisessa. Kasvatuksellisten keinojen kynnys näyttäytyy epäselvänä:

4 a §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ”välttämättömänä keinona lasta voitaisiin vaatia osoittamaan” ettei hänellä ole kiellettyjä aineita hallussaan. Tässä yhteydessä ei ole määritelty kynnystä, jonka täytyessä näin voi tehdä.

4 b §:n 1 momentin mukaan lapselta tulee ottaa pois aineet tai esineet, jotka hänellä on hallussaan. Tässä kynnys ja toimintavelvollisuus asettuvat tilanteeseen, jossa lapsella konkreettisesti on aine tai esine hallussaan. Pykälän 2 momentissa kynnys poisottoon on silloin, kun on perusteltu syy epäillä turvallisuuden vaarantumista. Olisi tarpeen selkiyttää, mihin 4 a §:n perusteluiden vaatimus osoittaa asettuu tällä mittapuulla.

Kasvatuksellisten keinojen ja rajoitustoimenpiteiden välinen selkeä rajanveto on tärkeä osa lastensuojelun oikeusturvaa ja lasten erityistä suojelua. Sijaishuoltopaikoilla ja lastensuojeluviranomaisilla tulee olla riittävät toimivaltuudet lasten suojelemiseksi. Samalla on kuitenkin varmistettava, että sääntely täyttää perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle asetetut vaatimukset ja että toimenpiteet ovat oikeasuhtaisia ja yksilöllisesti harkittuja.

Lakiehdotuksessa kasvatuksellisen rajaamisen oikeudellinen määritelmä puuttuu, mikä jättää rajanvedon kasvatuksellisten keinojen ja 11 luvun mukaisten rajoitustoimenpiteiden välillä epäselväksi. Tämä voi johtaa siihen, että käytännön arviointi siirtyy jälkikäteiseen laillisuusvalvontaan ja tuomioistuinten tulkintaan, lapsen oikeusturvan kustannuksella. Nykyinen sääntelyvaihtoehto ei riittävästi huomioi lasten perus- ja ihmisoikeuksia, vaan jättää sääntelyn tältä osin avoimeksi ja monitulkintaiseksi.

Huolenamme on, että kasvatuksellinen rajaaminen saattaa näyttäytyä oikeudellisesti ja hallinnollisesti kevyempänä keinona, vaikka se tosiasiasa merkitsee puuttumista lapsen oikeuksiin samalla vakavuudella kuin muutkin rajoitustoimenpiteet. Tämän vuoksi olisi tärkeää täsmentää kasvatuksellisen rajaamisen oikeudellinen asema ja varmistaa, että myös näihin toimenpiteisiin sovelletaan asianmukaisia oikeusturvaperiaatteita. Koska kasvatuksellisen rajaamisen käsitettä ei ole lakiehdotuksessa tarkkarajaisesti määritelty, jää käytännön arviointi esimerkiksi perhehoidossa kasvatuksellisen rajoittamisen ja varsinaisten rajoitustoimenpiteiden välillä pitkälti perhehoitajan harkintaan. Kasvatuksellisen rajaamisen ja rajoitustoimenpiteiden arviointi edellyttää vaativaa oikeudellista ja eettistä punnintaa.

Perustuslakivaliokunta on aiemmassa lausuntokäytännössään (PeVL 64/2018 vp) koskien kasvatuksellisen rajaamisen ja rajoitustoimenpiteiden välistä suhdetta todennut, että “[--] säännöksessä käytetyt ilmaisut ("tavanomainen kasvatus", "objektiivisesti hyväksyttävien rajojen asettaminen") yhdessä säännöksen monitulkintaisten perustelujen kanssa voivat kuitenkin johtaa myös siihen, että raja rajoitustoimenpiteisiin nähden muuttuu epäselvemmäksi ja että lapsen perusoikeuksiin puuttuvia toimenpiteitä oikeutetaan tavanomaiseen kasvatukseen vetoamalla.” (s. 2–3). Myös tässä ehdotuksessa viitataan “lapsen huolenpitoon liittyvien tavanomaisena kasvatuksena hyväksyttävien rajojen” asettamiseen sekä “yleisesti hyväksyttävyn tavanomaiseen kasvatukseen” (s. 83). Vaikka nämä määritelmät eivät kuulu ehdotettuun pykälätekstiin, ilmenee ehdotuksesta, että lapsenhuoltolain 1 §:n kasvatuksen määritelmää ollaan tällä lakiehdotuksella käytännössä laajentamassa kattamaan myös kasvatuksellisen rajaamisen. Ehdotettu pykälä näyttääkin niin, että lakiteknisillä valinnoilla problemaattisiksi koetut määrittelyongelmat on poistettu itse pykäläehdotuksesta, mutta pykälän sisäisten viittausten kautta monitulkintaiset ja laaja-alaiset käsitteet on saatu sisällytettyä osaksi laintulkintaa ja –soveltamista. Näin ollen lopullinen tosiasiallinen tilanne ei eroa PeV:n aiemmin esiin nostamista sääntelyn tarkentamistarpeista.

2.

Ehdotettu sääntely hybridiyksiköistä jää luonteeltaan lähinnä ohjaavaksi. Ilman tarkempaa sääntelyä ja selkeitä rakenteita sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyölle on vaikea arvioida, miten esityksen tavoitteet käytännössä saavutetaan. Jotta hybridiyksiköiden toteuttaminen olisi aidosti mahdollista ja velvoittavaa, olisi perusteltua harkita sääntelyn nostamista lakipykälätasolle. Kaiken kaikkiaan eri laitossijoitusmuotojen sekä niiden eritasoisen sääntelyn (suljetut kuntouttavat laitokset, EHO, hybridiyksiköt) hahmottaminen on esitysluonnoksen pohjalta haastavaa. Miten varmistetaan sijoitettavien nuorten usein moninaisten ja päällekkäisten haasteiden, tarpeiden ja juuri oikeanlaisen sijoitusmuodon kohtaaminen?

3.

Sääntely tältä osin kaipaa tarkennuksia. Termi 'kuntouttava suljettu laitospalvelu' voi olla ongelmallinen, sillä 'palvelu'-sanon käyttö tilanteessa, jossa kyse on merkittävästi perusoikeuksiin puuttuvasta ja rajoittavasta toiminnasta, saattaa olla omiaan hämärtämään toiminnan luonnetta. Voisi olla perusteltua harkita vaihtoehtoisia nimityksiä, kuten 'suljettu kuntoutusyksikkö' tai 'suljettu kuntoutuslaitos', jotka kuvaisivat toimintaa täsmällisemmin.

Haluamme myös kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ei ole selkeästi määritelty, mitä kuntoutuksella tässä yhteydessä tarkoitetaan ja millaisia toimenpiteitä se sisältää suljetussa ympäristössä. On kuitenkin kannatettavaa, että tällaisen toiminnan järjestämisvastuu olisi yksinomaan viranomaisilla, ei yksityisillä palveluntuottajilla.

Lakiehdotuksessa turvallisuutta pyritään edistämään muun muassa turvatarkastuksilla, metallinpaljastimilla ja kameravalvonnalla. Tällaiset toimenpiteet voivat lisätä fyysistä turvallisuutta, mutta ne edustavat varsin kapeaa näkökulmaa turvallisuuden kokonaisuuteen. Kuntouttavien suljettujen laitosten osalta jää epäselväksi, mikä on turvahenkilöstön rooli, asema ja koulutus. Lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten kohdalla on erityisen tärkeää varmistaa myös psykologinen ja sosiaalinen turvallisuus. Tätä voidaan vahvistaa esimerkiksi avaamalla kuntoutuksen sisältöä, huomioimalla lapsen osallisuus, määrittelemällä moniammatillisen henkilöstön koulutus- ja osaamisprofiilit ja varmistamalla toimivat oikeusturvakeinot. Lisäksi on olennaista säätää siitä, miten lapselle turvataan matalan kynnyksen ja ajantasaiset yhteydenpitomahdollisuudet omaan sosiaalityöntekijään ja valitusviranomaisiin.

Kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta ei tule säätää ilman ikärajaa. Kuntouttavan suljetun laitospalvelun ikärajattomuus herättää huolta, erityisesti kun erityisen huolenpidon (EHO) sääntelyyn ei esitetä muutoksia ja sen 12 vuoden ikäraja säilyy ennallaan. Vuonna 2010 EHO-sääntelyä uudistettaessa katsottiin välttämättömäksi säätää ikäraja, muun muassa siksi, että alle 12-vuotiaiden lasten ei katsottu olevan samalla tavalla vastuullisia tai kykeneviä ymmärtämään rajoitustoimenpiteitä kuin vanhemmat lapset (HE 225/2009 vp, s. 36). Lisäksi huolta herättivät laitosten rakenteelliset ongelmat, joissa eri-ikäiset lapset sijoitettiin samoihin yksiköihin. Tältä pohjalta on ristiriitaista, että nyt ehdotettu viimesijainen toimenpide – kuntouttava suljettu laitospalvelu – olisi ikärajaton. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa alle 12-vuotiaille ei ole tarjolla riittäviä väliportaan vaihtoehtoja: kevyemmät sijaishuollon muodot voivat osoittautua riittämättömiksi, mutta EHO ei ole käytettävissä, jolloin lapsi joko ohjautuu suoraan viimesijaiseen suljettuun yksikköön tai jää kokonaan palveluiden ulkopuolelle.

Lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen näkökulmasta olisi perusteltua harkita ikärajan säätämistä myös kuntouttavalle suljetulle laitospalvelulle. Tämä loisi selkeämmän ja oikeusturvaa vahvistavan rakenteen erityisesti nuorempien lasten osalta ja varmistaisi, että toimenpiteet ovat lapsen kehitystason ja tarpeiden mukaisia.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun kokonaisuus kajoaa syvälle lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin, erityisesti, koska ajalliselta kestoaltaan sijoitus laitokseen on toistaiseksi voimassa oleva, ja koska sijoituspäätökseen on sisäänrakennettu mekanismi pelkän sijoituspäätöksen nojalla rajoittaa lapsen liikkumisvapautta, yhteydenpitoa, itsemääräämisoikeutta sekä fyysistä koskemattomuutta. Päätöksen kestoa ”toistaiseksi voimassa oleva” tulisi harkita vakavasti, jottei se ole ristiriidassa esim. perusoikeuksien kanssa. Olisi tärkeää, että päätöksenteon sekä valvonnan vastuut ja menettelyt määritellään selkeästi lainsäädännössä.

Päätöksenteon osalta jää epäselväksi, edellytetäänkö asiantuntija-arviota vain silloin, kun lapsi on jo kiireellisesti sijoitettuna kyseiseen sijoitusmuotoon (pykäläehdotukset s. 176–177), vai myös ennen sijoituspäätöstä. Nykyisen ehdotuksen perusteella vaikuttaa mahdolliselta, että sosiaaliviranomainen voisi tehdä sijoituspäätöksen ilman asiantuntija-arviota. On tärkeää täsmentää, millaiseen asiantuntemukseen arvio perustuu sekä missä vaiheessa ja millä tavoin asiantuntija-arvio tehdään. Arvion tulisi olla velvoittava osa prosessia, sillä kyse on merkittävästä perusoikeuksiin puuttuvasta toimenpiteestä, joka edellyttää huolellista ja moniammatillista harkintaa. Lisäksi sijoituspäätöksiin ja rajoittamistoimiin liittyvät muutoksenhakuprosessit kaipaavat selkeyttämistä. On tärkeää varmistaa, että lapsella on tosiasiallinen mahdollisuus hakea muutosta häntä koskeviin päätöksiin.

Ehdotuksessa todetaan, että palveluun voitaisiin sijoittaa lapsi, joka käyttää vakavaa väkivaltaa tai tekee muita rikollisia tekoja. 'Vakavan väkivallan' määrittely jää avoimeksi, samoin kuin se, kuka arvioi väkivallan vakavuuden ja millä perusteilla. Myös ilmaisu 'muut rikolliset teot' on laaja ja tulkinnanvarainen. On tärkeää täsmentää, edellytetäänkö näiltä teoilta tiettyä vakavuutta, jotta sijoituskriteerit täyttyvät. Ilman selkeitä määritelmiä on olemassa riski, että arviointi alkaa nojautua rikosoikeudellisiin kriteereihin, jolloin rajanveto rangaistuksenomaisen ja kuntouttavan lastensuojelutoimenpiteen välillä hämärtyy.

Erityisten rajoitusten sitominen sijoituspäätökseen herättää huolta laitospallan näkökulmasta. Vaikka rajoitustoimenpiteistä säädetään laissa, niiden ehdottomuus näyttäytyy ristiriitaisena suhteessa perusoikeuksien rajoitusten yksilölliseen harkintaan. Lakiehdotuksessa erityiset rajoitukset on muotoiltu siten, että ne toteutetaan automaattisesti (esimerkiksi lapsen estäminen tai omaisuuden pois ottaminen), jolloin niiden sisältö ja laajuus tulevat tarkasteluun vasta asiakassuunnitelman ensimmäisen tarkistamisen yhteydessä. Koska asiakassuunnitelmaa ehdotetaan tarkistettavaksi neljän kuukauden välein, tämä voi muodostua ongelmalliseksi ottaen huomioon sijoituksen luonteen ja rajoitustoimenpiteiden vakavuuden.

Jotta ehdotettujen rajoitustoimenpiteiden perustuslainmukaisuutta voidaan arvioida, korostuu yksilöllisen harkinnan merkitys jo päätöksenteon valmisteluvaiheessa. Lakiehdotuksessa sisäänrakennettujen perusoikeusrajoitusten suhde kuntouttavan suljetun laitospalvelun tavoitteisiin tulisi perustella selkeämmin. Esimerkiksi 49 a §:ään olisi perusteltua lisätä kirjaus siitä, että vakava väkivaltaa käyttävä tai muita rikoksia tekevä lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun vain, mikäli erityiset rajoitukset vastaavat lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Tällöin rajoitustoimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus ja suhteellisuus tulisivat arvioitaviksi jo siinä vaiheessa, kun harkitaan, täyttyvätkö sijoituksen edellytykset. Tämä on erityisen tärkeää, kun otetaan huomioon asiakassuunnitelmaa koskevan 30 §:n perustelut, joissa todetaan, että 'Käytännössä 49 a §:n mukaiset sijoitusperusteet ja lapsen tarpeisiin vastaavan sijaishuollon toteuttaminen edellyttävät lapseen kohdistuvaa rajoittamista koko sijoituksen ajan.'

Jotta järjestelmä ei johtaisi tilanteeseen, jossa rajoitustoimenpiteiden arviointi tapahtuu vasta kuukausien kuluttua, on tärkeää, että erityisten rajoitusten sisältö ja laajuus punnitaan huolellisesti jo asiakassuunnitelmaa laadittaessa – myös silloin, kun kyse on ensimmäisestä sijoituksesta suljettuun yksikköön. Tämä tukisi lapsen oikeusturvaa ja varmistaisi, että toimenpiteet ovat aidosti kuntouttavia. Tätä näkökulmaa tukee myös perustuslakivaliokunnan aiempi linjaus (StVM 49/2009 vp), jonka mukaan 'erityinen huolenpito ei tarkoita ensisijaisesti lapsen oikeuksien rajoittamista vaan erityistä moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa lapsesta'.

Vaikka yhteydenpidon rajoittaminen laitospalvelujen ulkopuolelle voi joissain tilanteissa olla perusteltua, on tärkeää huomioida, että tällainen rajoitus voi estää myös lapsen yhteydenpidon läheisiinsä. Kaikki kontaktit laitoksen ulkopuolelle eivät ole lapselle haitallisia, ja näiden myönteisten ja lasta tukevien suhteiden säilyminen tulisi turvata.

Perusoikeuksien rajoittamisedellytysten, erityisesti suhteellisuusperiaatteen, näkökulmasta ongelmalliseksi voi muodostua sääntely, jossa yhteydenpito sallitaan vain ennalta määriteltuihin henkilöihin ja kaikki muut yhteydet kielletään kollektiivisesti. Tällainen sääntely voi johtaa tilanteeseen, jossa lapsen oikeus yhteydenpitoon toteutuu vain rajatusti, ilman yksilöllistä harkintaa. On tärkeää arvioida, onko tällainen rajoitus oikeasuhtainen suhteessa lakiesityksessä esitettyihin tavoitteisiin ja lapsen oikeusturvaan.

Korostamme, että lakiesityksessä ehdotetun kuntouttavan suljetun laitospalvelun ohella on olennaista turvata alaikäisten sijaishuollossa olevien nuorten subjektiivinen oikeus avohuollollisiin mielenterveys- ja päihdepalveluihin valtakunnallisesti yhdenvertaisella ja riittävällä tasolla (Valvira ja aluehallintovirastot ovat antaneet asiasta valtakunnallisen huomautuksen 28.2.2022). On huomioitava, että avohuollon päihdepalveluita ei nykyisellään ole muotoiltu alaikäisten nuorten tarpeisiin tai nuoruuden kehitysvaihe huomioiden. Lisäksi alaikäisille tarjottuja avohuollon päihdepalveluja on tarjolla vähän ja sattumanvaraisesti. Alaikäiset nuoret ovat myös eriarvoisessa asemassa palveluihin pääsemisen suhteen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 2023 todetaan myös, etteivät kaikki sijaishuoltopaikat pysty tarjoamaan laadukasta päihde- ja mielenterveyshoitoa lapsille, mikä johtaa siihen, että päihkeitä käyttäviä lapsia siirrellään sijaishuoltopaikasta toiseen. Lisäksi todetaan, ettei lastensuojelun sijaishuolto kykene riittävän tehokkaasti puuttumaan lapsilla esiintyviin vakaviin päihdeongelmiin esimerkiksi tarjoamalla tarvittaessa päihdehoitoon kytkeytyviä mielenterveyspalveluja tai katkaisemaan vahingoittava päihdekierre. Nämä haasteet eivät tule ratkeamaan rajoitustoimenpiteitä lisäämällä tai suljetun kuntouttavan palvelun järjestämisellä, vaan näiden ratkaisemiseksi tarvitaan lisää tutkittua tietoa alaikäisten päihteidenkäytöstä ja siihen liittyvien psykososiaalisten interventioiden vaikuttavuudesta, nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten riippuvuusosaamisen vahvistamista palvelujärjestelmän kaikilla tasoilla sekä riittävät ja oikeanlaiset alaikäisille suunnatut avohuollon päihdepalvelut. Lastensuojelun sijoitusta käytetään tukitoimena silloinkin, kun sen ei lähtökohtaisesti ajatella edistävän nuoren tilannetta, koska muita palveluita ei ole olemassa tai niihin ei pääse.

4.

Nuorten ja ammattilaisten kokemusten mukaan EHO-jaksot eivät ole sisällöllisesti riittämättömiä, vaan liian lyhytkestoisia. Esimerkiksi ongelmallisesta päihteidenkäytöstä toipumisen näkökulmasta kolmen kuukauden hoitojakso on liian lyhyt. Kannatamme ajatusta siitä, että EHO-jaksot voivat olla pidempiä niin kuin esityksessä ehdotetaan.

5.

Teknisen valvonnan prosesseja olisi hyvä täsmentää. Ovatko teknisen valvonnan tallenteet pysyviä, kuka saa käyttää tallenteita, onko käyttäminen luvanvaraista, missä tallenteita säilytetään jne. Mitä sääntelyä tässä yhteydessä on tarkoitus soveltaa?

Lopuksi

Kokonaisuudistuksen tärkeydestä ja tarpeellisuudesta huolimatta lausuntokierroksella oleva ehdotus sisältää useita keskeneräisiä ja puutteellisia kohtia. Esityksessä on epäselvyyksiä liittyen erityisesti perusoikeuksiin, oikeusturvaan ja lapsen osallisuuteen.

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun edellyttää sääntelyn selkeyttä ja johdonmukaisuutta. Rajoitustoimenpiteiden rinnalla on tärkeää vahvistaa lapsen hyvinvointia, osallisuutta ja kehitystä tukevia rakenteita. Jatkovalmistelun onnistumisen kannalta onkin olennaista huomioida lausuntopalautteissa esiin nousseet keskeiset kysymykset ja ongelmakohdat sekä varmistaa lainvalmistelun huolellisuus – esimerkiksi sääntelyn johdonmukaisuuden ja lakiviittausten selkeyden osalta.

Lausunnon laatijat

Lapsi- ja perhesosiaalityön dosentti, yliopistonlehtori (sosiaalityö) Rosi Enroos, väitöskirjatutkija (julkisoikeus) Petra Järvinen, väitöskirjatutkija (sosiaalityö) Jenni Repo, tutkijatohtori (sosiaalityö) Essi Julin, yliopisto-opettaja (sosiaalityö) Teija Hautanen, yliopistonlehtori (sosiaalityö) Tuuli Lamponen, yliopistonlehtori (sosiaalityö) Tarja Vierula, yliopisto-opettaja (sosiaalityö) Janika Kosonen, professori (sosiaalityö) Katja Kuusisto

Tampereen yliopisto

Enroos Rosi
Tampereen yliopisto